

ДОСЛІДЖЕННЯ АДГЕЗИВНИХ ШАРІВ ФОТОПОЛІМЕРНИХ ПЛАСТИН

Адгезивні шари (надалі будемо називати їх підшарами) служать для скріплення фотополімерних шарів і друкуючих елементів фотополімерних форм з металевою підкладкою. Підшари повинні відповідати вимогам щодо їх призначення, особливостей способу формування фотополімерних пластин, а також специфіки друкування з гнучких фотополімерних форм.

Відомо [1, 2], що підшари можна використати для скріплювання сухих фотополімерних шарів з підкладкою або шарів, які наносяться у рідкому стані на підкладку, що покрита підшаром.

В останньому випадку на адгезію підшарів дуже впливають розчинники, які використовуються для приготування фотополімерної композиції і розчинення неосвітлених ділянок фотополімерної композиції. Для цього можна використати ті самі або різні розчинники.

Якщо для розчинення неосвітлених ділянок і для приготування фотополімерної композиції застосовується той самий розчинник, то до підшару ставляться додаткові вимоги: він не повинен розчинятися під час вимивання пробільних ділянок фотополімерних пластин і разом з тим має частково набухати в рідкій фазі фотополімерної композиції.

В УПІ розроблено спосіб виготовлення фотополімерних пластин методом поливу рідкої світлочутливої системи на підкладку, покриту підшаром. У зв'язку з цим винайдення адгезивного шару полягає у тому, щоб вибрати такий склад адгезивної композиції, який забезпечить добре зчеплення з підкладкою, легко переводитиметься у нерозчинний стан (але з обмеженим набуханням у фотополімерній композиції) і буде мати високу адгезію до підкладки і фотополімерного шару.

Зрозуміло, що створити такий підшар можна лише на основі сучасних досягнень науки про адгезію полімерів і процеси їх склеювання.

Поки що немає загальноприйнятої теорії адгезії, яка зв'язувала б міцність клеєвого з'єднання з властивостями та будовою полімерів і природою матеріалів, що склеюються. Найбільшого значення набули адсорбційна, електрична і дифузійна теорії адгезії.

У цій статті ми не будемо широко висвітлювати основні положення вказаних теорій, бо вони всебічно розглянуті в літературі [3, 4].

Кожна з цих теорій базується на переважаючій ролі явищ, які спостерігаються під час утворення або руйнування адгезивного зв'язку, і пояснює різні випадки адгезії, коли матеріали склеюються. Разом з тим всі вони підтверджують багатогранність і складність процесів на межі адгезив—субстрат, які необхідно враховувати, і вказують на можливі способи їх регулювання.

Так, виходячи з сучасних положень про адгезію полімерів, можна сформулювати загальні вимоги, яким повинен відповідати склад композиції підшару, щоб забезпечити міцний адгезивний зв'язок підшару з підкладкою і фотополімерним шаром.

Композиція підшару повинна добре змочувати поверхню субстрату (підкладки), макромолекули адгезива мусять мати функціональні групи і високу дифузійну здатність у розчині, а склад підшару — здатність до полімеризації і при цьому частково поєднуватися з фотополімерною композицією.

З урахуванням цих вимог створено низку адгезивних композицій, щоб експериментально вивчити можливість їх використання для підшару.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

Як основний полімер адгезивних композицій використовувались поліамідна, метилолполіамідна і феноло-формальдегідна смоли.

Проте, маючи цінні властивості, метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10 характеризується низькою термо- і водостійкістю, а адгезиви на основі феноло-формальдегідної смоли мають підвищену крихкість [5]. Якщо модифікувати поліаміди феноло-формальдегідними смолами резольного типу кількістю 5—50% (від ваги поліаміду), то можна усунути ці недоліки і поєднати позитивні властивості адгезивів.

Тому для експериментального дослідження ми взяли також композиції на основі поліамідо-феноло-формальдегідних смол. Склад адгезивних композицій показаний у таблиці.

Склад адгезивних композицій

№ композиції	Компоненти	Кількість
1	Смола «54» (25%-ний розчин у 75%-ному етанолі), <i>мл</i>	1500
	Акрилова кислота, <i>мл</i>	300
	Перекис бензоїла, <i>мл</i>	4,5
	Бензоїн, <i>г</i>	3
	Біхромат амонію, <i>г</i>	5
2	Метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10, <i>мл</i>	1000
	Щавлева кислота, <i>г</i>	25
3	Метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10, <i>мл</i>	1000
	Біхромат амонію, <i>г</i>	25
4	Метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10, <i>мл</i>	1000
	Ортофосфорна кислота, <i>мл</i>	20
5	Модифікат метилолполіамідної смоли ПФЕ 2/10 з феноло-формальдегідною смолою у кількості 10—20% (клей МПФ-1), <i>мл</i>	1000
	Щавлева кислота, <i>г</i>	25
	Метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10, <i>мл</i>	400
6	Феноло-формальдегідна смола, <i>мл</i> (баке-літовий лак марки А по ГОСТ 901-56, <i>мл</i>)	600
	Метилолполіамідний клей ПФЕ 2/10, <i>мл</i>	600
7	Феноло-формальдегідна смола, <i>мл</i>	400
	Феноло-формальдегідно-полівінілбутиральна композиція (клей БФ-2), <i>мл</i>	1000
8	Полівінілбутираль марки ЛБ (25%-ний розчин в етанолі), <i>мл</i>	1000
	Ортофосфорна кислота, <i>мл</i>	20
9	Модифікат поліамідної смоли з акриловою кислотою, <i>мл</i>	1000

Адгезивні композиції з декількох компонентів готували, перемішуючи їх механічною мішалкою у термостатичних умовах при температурі 40°C протягом 40 хв.

Композиції № 6, 7 готували, поєднуючи концентровані розчини смол в етанолі: до 25%-ного розчину метилолполіаміду при температурі 45—50°C додавали 50%-ний розчин феноло-формальдегідної смоли. Суміш перемішували і кип'ятили на водяній бані в колбі зі зворотним холодильником протягом 3,5—4 год. Потім одержані поліамідно-феноло-формальдегідні композиції розбавляли спиртом до 25%-них розчинів, після дезаерації з них наносили підшари товщиною 0,1 мм на алюмінієву (ГОСТ 13726-68) і сталю (ГОСТ 8075-56) підкладки.

Перед нанесенням підшару підкладки обезжирювали 5%-ними розчинами NaOH і HCl і промивали спиртом.

Підшари формували на поливній машині у два поливи при величині формуючого зазору 0,2 мм і температурі циліндра 50°C. Потім нарізані зразки з підшарами витримували в шафі ВС-1 при температурах 80, 100, 120, 140, 160, 180, 200°C протягом 30 хв.

Частину зразків з підшаром № 1 засвічували під ртутно-кварцевими лампами з кількістю освітлення 20, 40, 60, 80, 120, 140 і 160 *вт · сек/см²*.

На підготовлених таким способом підшарах вивчали їх адгезію до підкладки і фотополімерного шару. Адгезію підшару до підкладки визначали після обробки зразків протягом 5 хв у 75%-ному етанолі в ультразвуковій ванні і після висушування у сушильній шафі при температурі 50°C протягом 30 хв. Джерелом ультразвукових коливань служив генератор УЗМ 1,5 з магнітостріктором ПМ-1,5.

Міцність адгезивного зв'язку підшару з підкладкою визначали методом ґратчастого надрізу і на приладі У-1 [6].

Адгезію підшару до фотополімерного шару визначали за такою методикою. На підшари, які в певних режимах обробки показали задовільну адгезію до підкладки, наносили фотополімерні шари. Полив їх здійснювали на спеціальній установці, наносячи сім елементарних шарів при температурі формуючої поверхні 50°C. Товщина фотополімерного шару після висихання становила $0,4 \pm 0,030$ мм.

З відлитих пластин виготовляли зразки шириною 1 см і довжиною 10 см (по 3 зразки). Адгезію робочого (фотополімерного) шару до підшару і підкладки оцінювали роботою, яка витрачається на відривання робочого шару від підшару і підкладки. Роботу адгезії визначали за формулою Б. В. Дерягіна за методикою, яка описана в праці [7]. Результати визначення адгезії підшару до підкладки і фотополімерного шару показано графіками на рисунку.

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Як видно з рисунка, зростання температури структурування збільшує адгезію фотополімерного шару до підшару і підкладки у певному діапазоні температур, який залежить від типу підшару, досягає екстремального значення і при дальшому підвищенні температури зменшується.

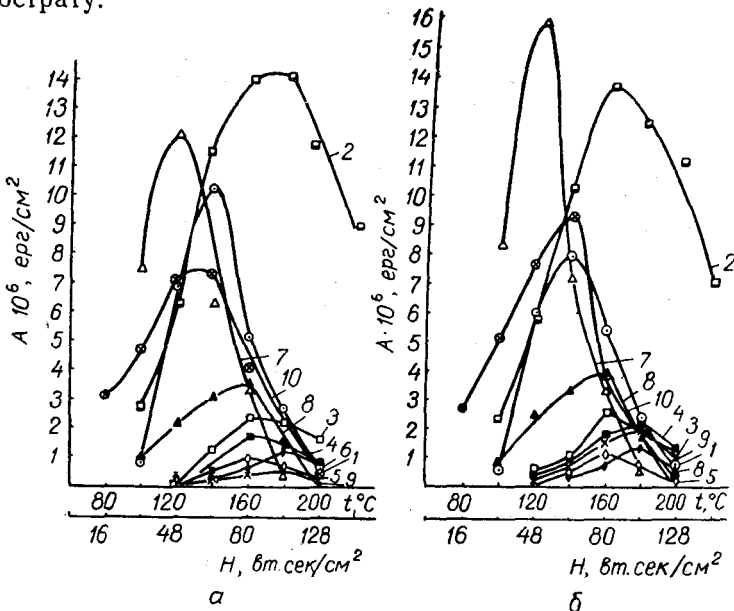
Збільшення кількості освітлення під час фотополімеризації підшару спричиняється до аналогічної зміни адгезії. Крім того, дослідні адгезивні композиції показали різну величину адгезивного зв'язку з підкладками і фотополімерним шаром. Ці залежності можна пояснити так.

З великої кількості процесів, які відбуваються на межі поділу адгезив—субстрат і зумовлюють міцність адгезивного зв'язку, основне значення мають, мабуть, дифузійні і адсорбційні явища на межі підкладка—підшар.

Інтенсивність протікання цих явищ зумовлюється природою адгезива, складом адгезивної композиції і умовами утворення адгезивного зв'язку. Відомо [8], що поверхня металевої підкладки складається

з окисної і частково гідроокисної плівки (9—10A°) і шару (11—12A°) адсорбованого кисню.

У процесі нанесення підшару в дефектах і порах металу ізолюється кисень, що є причиною зменшення контактів активних груп адгезива і субстрату.

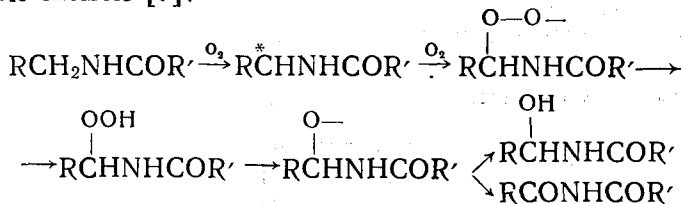

Залежність адгезії ФП шару до підшару і основи від складу адгезивного шару і режимів його обробки:

а — адгезія до алюмінієвої основи; б — адгезія до сталльної основи; 1 — підшар з адгезивної композиції № 1; 2 — № 1 (експонованої); 3 — № 2; 4 — № 3; 5 — № 4; 6 — № 5; 7 — № 6; 8 — № 7; 9 — № 8; 10 — № 10.

Якщо таку систему обробити при підвищеній температурі або ультрафіолетовим випромінюванням, то кисень у порах реагуватиме з полімером адгезивної композиції, утворюючи різні перекисні сполуки.

Наприклад, реакція взаємодії кисню з поліамідами може протікати за такою схемою [9]:

У результаті такої взаємодії значно посилюється полярність адгезива, виникає диполь-дипольна адсорбційна взаємодія між групами C=O і окисною плівкою, що спричиняється до збільшення адгезії.

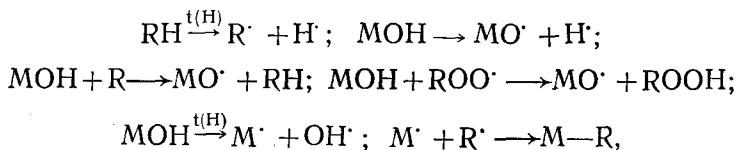
Крім того, внаслідок термообробки ослаблюються напруги в контактній зоні в результаті зменшення різниці в полярності адгезива і субстрата. Згідно з Бекерманом [10], адгезивна міцність визначається

$$F = \frac{1}{\alpha} \left(\frac{\gamma}{\beta} - \sigma \right),$$

де α — концентрація напруг через різницю у механічних властивостях адгезива і субстрата; γ — молекулярна когезія адгезива; β — концентрація напруг на міжфазній межі; σ — напруги, які викликані усадкою.

Зменшення β сприяє також кращій взаємній орієнтації полярних груп адгезива і субстрата, що і спричиняється до збільшення адгезії.

Крім перелічених вище факторів необхідно також враховувати можливість хімічної взаємодії (хемосорбції) між підшаром і поверхнею металу в результаті реакцій:

де R — радикал полімера.

Вважають, однак, що хімічна взаємодія мало впливає на роботу адгезії [8]. Головною причиною, що підвищує адгезію полімерного покриття до металу, вважають окислення полімеру в зоні контакту, яке приводить до появи додаткових полярних груп, котрі орієнтуються до полярної металевої поверхні. Під час термообробки і експонування утворюється також тривимірна зшита структура підшарів.

Якщо зшивання підшару є недостатнім, то розчинник і рідкі мономери, які входять до складу фотополімерної композиції робочого шару, дифундують через слабо зшитий підшар і руйнують його адгезивний зв'язок з підкладкою. У цьому випадку досить навіть невеликого зусилля, щоб фотополімерний шар відірвався разом з підшаром.

При збільшенні температури обробки і кількості освітлення підвищується ступінь структурування підшару, і він здатний лише до обмеженого набухання у рідкій фазі фотополімерної композиції.

Однак надмірне зшивання підшару зменшує його адгезію і до підкладки, і до фотополімерного шару. Величина адгезії до підкладки ослаблюється внаслідок зменшення числа активних груп полімеру, які сприяють утворенню адгезивного зв'язку, в результаті їх участі в процесі структурування (зшивання).

Зниження адгезії до робочого шару є наслідком слабкої дифузії макромолекул фотополімерної композиції у надто зшитий підшар. У цьому випадку при навантаженні фотополімерний шар відривається від підшару.

За певних режимів обробки підшару сприятливо поєднуються конкуруючі процеси, які спричиняються до підсилення і до зменшення адгезії. У цих випадках досягається максимальна величина адгезії підшару до підкладки і до робочого шару.

Раніше встановлено [7], що максимальна робота адгезії фотополімерного шару до зернованого алюмінію становить $3 \cdot 10^6$ *erg/cm²*. Виробничі випробування фотополімерних друкарських форм, виготовлених на цих підкладках [11], показали, що така адгезія надійно скріплює дрібні друкуючі елементи з основою. Як видно з рисунка, підшари з адгезивної композиції № 1, оброблені при температурі 130—150°C або кількості освітлення 80—140 *вт·сек/cm²*, і підшари з композицій № 6, 10, оброблені при температурах відповідно 110—130°C і 130—150°C, забезпечують міцність скріплення фотополімерного шару з гладкою поверхнею алюмінієвої і стабільною підкладкою, яка в декілька разів більша від максимальної адгезії до зернованого алюмінію.

Мала міцність скріплювання фотополімерного шару до підкладки підшарами з адгезивних композицій № 2, 3, 4, 5, 8 і 9 пов'язана, можливо, з недостатньою когезійною міцністю цих адгезивів.

Таким чином, підшари з композицій № 1, 6 і 10 можна використати, щоб надійно скріпити фотополімерні шари з гладкою поверхнею алюмінієвої і стабільною підкладкою для формування фотополімерних пластин за способом УПІ.

ЛИТЕРАТУРА

1. В. А. Дудяк [и др.]. Гибкие фотополимерные печатные формы. «Полиграфия», 1966, № 6.
2. Патенты США № 2949361; 2972540; 3081168; 3101270.
3. Б. В. Дерягин, Н. А. Кротова. Адгезия. М.—Л., Изд-во АН СССР, 1949.
4. Д. А. Кардашов. Адгезия и прочность адгезионных соединений. Изд-во ДНТП им. Ф. Э. Дзержинского, 1968.
5. Д. А. Кардашов. Синтетические клеи. М., «Химия», 1964.
6. С. В. Якубович. Испытания лакокрасочных материалов и покрытий. М.—Л., Госхимиздат, 1952.
7. В. А. Дудяк, Э. Т. Лазаренко. Изучение адгезии фотополимеризуемого слоя к основе, деформационных свойств и износостойкости фотополимерных печатных форм. Сб. «Полиграфия и издательское дело», вып. I. Львов, 1964.
8. В. И. Спицин [и др.]. «Высокомолекулярные соединения», 4, 8, 1966.
9. F. Vockhoff, E. Mc. Donel, J. Butzler. *Industr. and Engng. Chem.*, 50, 904, 1958.
10. J. Bikerman, D. Marschall, *J. Appl. Polymer Sci.* 7, 103, 1963.
11. В. О. Дудяк, Б. В. Коваленко, Е. Т. Лазаренко. Вивчення деяких властивостей фотополімерних шарів і друкарських форм УПІ. У зб. «Наукова конференція, присвячена 95-м роковинам від дня народження В. І. Леніна» (тези доповідей), Львів, 1965.

DUDYAK V. A., LASARENKO E. T.

THE INVESTIGATION OF THE ADNESIVE LAYERS OF THE PHOTOPOLYMER PLATES

Summary

In this paper the results of the investigation of the effect of adhesive composition and thermo- and photo-hardening of the underlayers on their adhesion to the metal (aluminium, steel) base and to the photoresist of the photopolymer plates are given.
